

FÖRSTER

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

18 päivänä marraskuuta 2008 *

Asiassa C-158/07,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Centrale Raad van Beroep (Alankomaat) on esittänyt 16.3.2007 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 22.3.2007, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Jacqueline Förster

vastaan

Hoofddirectie van de Informatie Beheer Groep,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti V. Skouris, jaostojen puheenjohtajat P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts ja T. von Danwitz sekä tuomarit A. Tizzano, J. N. Cunha Rodrigues (esittelevä tuomari), R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann, A. Arabadjiev, C. Toader ja J.-J. Kasel,

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

julkisasiamies: J. Mazák,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies M. Ferreira,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 23.4.2008 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Förster, edustajanaan advocaat A. Noordhuis,
- Alankomaiden hallitus, asiamiehinään C. Wissels ja M. de Mol,
- Belgian hallitus, asiamiehenään L. Van den Broeck,
- Tanskan hallitus, asiamiehenään B. Weis Fogh,
- Saksan hallitus, asiamiehinään M. Lumma ja J. Möller,
- Itävallan hallitus, asiamiehenään C. Pesendorfer,
- Suomen hallitus, asiamiehenään J. Himmanen,

- Ruotsin hallitus, asiamiehinään A. Falk ja S. Johannesson,

- Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään T. Harris, avustajanaan barrister S. Lee,

- Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään G. Rozet ja M. van Beek,

kuultuaan julkisasiamiehen 10.7.2008 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee EY 12 ja EY 18 artiklan, työntekijöiden oikeudesta jäädä jäsenvaltion alueelle työskennelyään siinä valtiossa 29.6.1970 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 1251/70 (EYVL L 142, s. 24) 7 artiklan sekä opiskelijoiden oleskeluoikeudesta 29.10.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/96/ETY (EYVL L 317, s. 59) 3 artiklan tulkintaa.

- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Jacqueline Förster ja hoofddirectie van de Informatie Beheer Groep (jäljempänä IB-Groep) ja jossa on

kyse sen toimeentuloa varten myönnetyn opintorahan osittaisesta peruuttamisesta, jota Förster oli saanut vuoden 2000 opintotukilain (Wet studiefinanciering 2000, jäljempänä WSF 2000 -laki) nojalla.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön säännöstö

- 3 Työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15.10.1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 (EYVL L 257, s. 2), sellaisena kuin se on muutettuna 27.7.1992 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2434/92 (EYVL L 245, s. 1; jäljempänä asetus N:o 1612/68), 7 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltion kansalaisen on työntekijänä saatava toisen jäsenvaltion alueella ”samat sosiaaliset ja verotukseen liittyvät edut kuin kotimaisten työntekijöiden”.
- 4 Asetuksen N:o 1251/70 2 artiklassa säädetään erityisesti seuraavaa:

”1. Oikeus jäädä pysyvästi jäsenvaltion alueelle on:

- a) työntekijällä, joka silloin, kun hän päättää työskentelynsä, on saavuttanut kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä säädetyn vanhuuseläkkeeseen oikeuttavan iän ja joka

on ollut palkatussa työssä siinä valtiossa vähintään viimeksi kuluneet 12 kuukautta sekä asunut siellä yhtäjaksoisesti pitempään kuin kolme vuotta,

- b) työntekijällä, joka asuttuaan valtion alueella yhtäjaksoisesti pitempään kuin kaksi vuotta lakkaa työskentelemästä siellä palkatussa työssä pysyvän työkyvyttömyyden vuoksi

--

- c) työntekijällä, joka kolmen vuoden ajan jatkuvasti oltuaan tämän valtion alueella työssä ja asuttuaan siellä, työskentelee jatkuvasti palkatussa työssä toisen jäsenvaltion alueella ja jatkaa samalla asumistaan ensimmäisen valtion alueella, jonne hän palaa säännönmukaisesti päivittäin tai vähintään kerran viikossa

--”

5 Asetuksen N:o 1251/70 7 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 mukainen oikeus yhdenvertaiseen kohteluun koskee myös henkilöitä, joihin sovelletaan tämän asetuksen säännöksiä.”

6 Direktiivin 93/96 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Oleskeluoikeuden harjoittamisen helpottamiseksi tarkoitettujen edellytysten tarkentamiseksi ja ammattikoulutukseen pääsyn turvaamiseksi syrjimättömyysperiaatteen mukaisesti sellaiselle jäsenvaltion kansalaiselle, joka on hyväksytty ammattikoulutukseen toisessa jäsenvaltiossa, jäsenvaltioiden on myönnettävä oleskeluoikeus jokaiselle opiskelijalle, joka on jonkin jäsenvaltion kansalainen ja jolla ei ole tätä oikeutta yhteisön oikeuden muiden säännösten nojalla, sekä opiskelijan puolisolle ja huollettaville lapsille, kun opiskelija osoittaa asianomaiselle kansalliselle viranomaiselle ilmoittamalla tai muulla vähintään vastaavalla opiskelijan valitsemalla tavalla, että hänellä on riittävästi varoja, jotta hän ja hänen perheensä eivät oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuollolle, edellyttäen, että opiskelija on kirjoittautunut hyväksytyyn oppilaitokseen pääasiallisena tarkoituksenaan osallistua ammattikoulutukseen ja että hänellä on sairausvakuutus, joka kattaa vastaanottavassa jäsenvaltiossa kaikki riskit.”*

7 Direktiivin 93/96 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Oleskeluluvan saaneelle opiskelijalle ei tällä direktiivillä anneta oikeutta vastaanottavan jäsenvaltion toimeentuloa varten myöntämään opintorahaan.”

8 Direktiivi 93/96 kumottiin siten, että kumoaminen tuli voimaan 30.4.2006, 29.4.2004 annettulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2004/38/EY (EUVL L 158, s. 77, oikaisu EUVL 2004, L 229, s. 35), joka jäsenvaltioiden oli kyseisen direktiivin 40 artiklan mukaan pantava täytäntöön viimeistään 30.4.2006.

* EYVL:ssä ei ole julkaistu virallista suomenkielistä tekstiä.

Kansallinen säännöstö

9 WSP 2000 -lain 2.2 §:ssä säädettiin ajanjaksolla 1.9.2000–21.11.2003 seuraavaa:

”1. Opintotukea voi saada opiskelija,

a. jolla on Alankomaiden kansalaisuus

b. jolla ei ole Alankomaiden kansalaisuutta mutta joka kuitenkin asuu Alankomaissa ja joka sopimuksen tai kansainvälisen järjestön päätöksen nojalla rinnastetaan opintotuen osalta Alankomaiden kansalaiseen, tai

c. jolla ei ole Alankomaiden kansalaisuutta mutta joka kuitenkin asuu Alankomaissa ja joka kuuluu asetuksessa mainittuun sellaisten henkilöiden ryhmään, jotka rinnastetaan opintotuen osalta Alankomaiden kansalaisiin.”

10 WSP 2000 -lain 2.2 §:ssä on 21.11.2003 lukien ollut toinen momentti. Siinä säädetään seuraavaa:

”Edellä 1 momentin b kohdassa säädetystä poiketen edellytystä, jonka mukaan opiskelijan on asuttava Alankomaissa, ei sovelleta opiskelijaan, johon tätä edellytystä ei

saada sopimuksen tai kansainvälisen järjestön päätöksen nojalla soveltaa. Asetuksella tai sen nojalla annetulla toimella voidaan vahvistaa tämän momentin asianmukaisen täytäntöönpanon edellyttämiä sääntöjä.”

- 11 IB-Groep vahvisti 4.3.2005 siirtotyöläisten valvontapolitiikkaa koskevat ohjesäännöt (Beleidsregel controlebeleid migrerend werknemerschap, AG/OCW/MT 05.11). Nämä ohjesäännöt tulivat voimaan 23.3.2005 ja koskevat kalenterivuodesta 2003 alkavien sellaisten ajanjaksojen, joille myönnetään opintorahaa, valvontaa. Niiden mukaan jokaisella opiskelijalla, joka valvonta-ajanjaksona on työskennellyt keskimäärin 32 tuntia tai enemmän kuukaudessa, on ilman muuta yhteisön työntekijän asema. Jos opiskelija ei täytä 32:ta työtuntia koskevaa kriteeriä, IB-Groep tutkii tarkemmin kyseisen opiskelijan henkilökohtaisen tilanteen.
- 12 Asiassa C-209/03, Bidar, 15.3.2005 annetun tuomion (Kok. 2005, s. I-2119) johdosta IB-Groep vahvisti 9.5.2005 ohjesäännöt Euroopan unionista, Euroopan talousalueelta tai Sveitsistä peräisin olevien opiskelijoiden opintotukihakemusten sopeuttamisesta (Beleidsregel aanpassing aanvraag studiefinanciering voor studenten uit EU, EER of Zwitserland, jäljempänä 9.5.2005 vahvistetut ohjesäännöt), jotka julkaistiin 18.5.2005.
- 13 Näiden ohjesääntöjen 2 §:n 1 momentissa todetaan seuraavaa:

”Opiskelija, jolla on Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion – – kansalaisuus – – voi hakemuksesta saada WSF 2000 -lain mukaista opintotukea – –, jos hän ennen hakemuksen tekemistä on keskeytyksettä vähintään viiden vuoden ajan oleskellut laillisesti Alankomaissa. Tällöin sovelletaan täysimääräisesti WSF 2000 -lain – – muita säännöksiä.”

14 Näiden 9.5.2005 vahvistettujen ohjesääntöjen 5 §:ssä todetaan seuraavaa:

”Nämä ohjesäännöt tulevat voimaan niiden julkistamishetkellä, ja niitä sovelletaan takautuvasti 15.3.2005 alkaen.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

15 Saksan kansalainen Jacqueline Förster asettautui 5.3.2000 20-vuotiaana Alankomaihin, jossa hän kirjoittautui opiskelemaan ala-asteen opettajaksi ja 1.9.2001 alkaen alempaa korkeakoulututkintoa pedagogiikan alalla Hogeschool van Amsterdamissa.

16 Opintojensa aikana Förster oli erilaisissa palkkatöissä.

17 Vuoden 2002 lokakuusta vuoden 2003 kesäkuuhun hän teki vastikkeellisen harjoittelun eräässä alankomaalaisessa koulussa, joka tarjoaa toisen asteen erityiskoulutusta oppilaille, joilla on käyttäytymisongelmia ja/tai psyykkisiä häiriöitä.

18 Tämän harjoittelun jälkeen Förster lopetti kaiken palkkatyön tekemisen.

- 19 Saatuaan vuoden 2004 keskivaiheilla menestyksekkäästi päätökseen pedagogiikan alan alemmat korkeakouluopintonsa Förster otti 15.6.2004 vastaan sosiaalityöntekijän paikan laitoksessa, jossa hoidetaan psyykkisistä häiriöistä kärsiviä henkilöitä.
- 20 IB-Groep myönsi Försterille syyskuusta 2000 lähtien opintorahaa. IB-Groep jatkoi opintorahan myöntämistä toistuvasti. IB-Groep katsoi, että Försteriä oli pidettävä EY 39 artiklassa tarkoitettuna työntekijänä, joten häntä oli toimeentuloa varten myönnettävän opintorahan osalta kohdeltava asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohdan nojalla samalla tavoin kuin opiskelijaa, jolla on Alankomaiden kansalaisuus.
- 21 Tarkastuksessa IB-Groep totesi, että vuoden 2003 heinäkuun ja saman vuoden joulukuun välillä Förster ei ollut tehnyt palkkatyötä. Niinpä IB-Groep katsoi 3.3.2005 tekemässään päätöksessä, että Försteriä ei voitu enää pitää työntekijänä. Tämän seurauksena päätös, jolla opintoraha myönnettiin vuoden 2003 heinäkuusta saman vuoden joulukuuhun, peruttiin ja Försteriä kehoitettiin maksamaan takaisin aiheettomasti maksetut summat.
- 22 Försterin Rechtbank Alkmaarissa nostama kanne hylättiin 12.9.2005 annettulla tuomiolla kahdella perusteella. Tuomioistuimien katsoi ensinnäkin, että Försteriä, joka ei ollut tehnyt vuoden 2003 jälkimmäisenä puoliskona aitoa ja todellista työtä, ei enää voitu pitää yhteisön työntekijänä tänä ajanjaksona. Toisaalta tämä sama tuomioistuin katsoi, että Förster ei voinut vaatia opintorahaa edellä mainitussa asiassa Bidar annetun tuomion perusteella, koska hän ei ennen pedagogiikan alalla suorittamiaan alempia korkeakouluopintoja ollut millään tavoin integroitunut Alankomaiden yhteiskuntaan.

23 Förster valitti tästä tuomiosta Centrale Raad van Beroepiin ja väitti ensisijaisesti, että relevanttina ajanjaksona hän oli siinä määrin integroitunut Alankomaiden yhteiskuntaan, että hänellä oli yhteisön oikeuden nojalla vuoden 2003 jälkimmäisen puoliskon osalta oikeus toimeentuloa varten myönnettävään opintorahaan. Toissijaisesti Förster esitti, että häntä oli koko vuoden 2003 osalta pidettävä yhteisön työntekijänä.

24 Centrale Raad van Beroep on näin ollen päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Koskeeko asetuksen (ETY) N:o 1251/70 7 artikla myös opiskelijaa, joka on tullut Alankomaihin lähinnä opintoihin liittyvistä syistä ja joka alun perin on työskennellyt vähäisessä määrin opintojensa ohessa mutta joka sittemmin on päättänyt tämän työskentelyn?

2) Estääkö direktiivi 93/96 ensimmäisessä kysymyksessä tarkoitettua opiskelijaa vetoamasta menestyksekkäästi EY 12 artiklaan saadakseen [opintorahaa]?

3) a) Päteekö sääntö, jonka mukaan unionin kansalainen, joka ei ole taloudellisesti aktiivinen, voi vedota EY 12 artiklaan vasta sitten, kun hän on tietyn ajanjakson oleskellut laillisesti vastaanottavassa valtiossa tai kun hänellä on oleskelulupa, myös kun kyse on opiskelijoille toimeentulokustannusten kattamiseksi myönnettävästä tuesta?

- b) Jos vastaus on myöntävä, onko kyseisen ajanjakson aikana oleskelun kesto koskeva edellytys, jota sovelletaan yksinomaan muiden jäsenvaltioiden kuin vastaanottavan valtion kansalaisiin, sallittu?
- c) Jos vastaus on myöntävä, onko edellytys, jonka mukaan oleskelun on pitänyt kestää viisi vuotta, sopusoinnussa EY 12 artiklan kanssa?
- d) Jos vastaus on kieltävä, millainen oleskelua koskeva edellytys on sallittu?
- 4) Onko yksittäistapauksissa otettava huomioon laillisen oleskelun lyhyempi ajanjakso, kun muut tekijät kuin laillisen oleskelun kesto osoittavat huomattavaa integroitumista vastaanottavan valtion yhteiskuntaan?
- 5) Mikäli asianomaisilla voi yhteisöjen tuomioistuimen sellaisen tuomion nojalla, jolla on takautuva vaikutus, olla enemmän oikeuksia EY 12 artiklan nojalla kuin aiemmin on oletettu, saadaanko tähän liittyviä oikeutettuja edellytyksiä soveltaa tällöin menneisyyteen sijoittuviin ajanjaksoihin, kun nämä edellytykset on julkaistu pian kyseisen tuomion antamisen jälkeen?"

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

- 25 Tällä kysymyksellään kansallinen tuomioistuin tiedustelee, voiko pääasian kantajan tilanteessa oleva opiskelija vedota asetuksen N:o 1251/70 7 artiklaan saadakseen opintorahaa.
- 26 Asetuksessa N:o 1251/70 taataan työntekijälle, joka on päättänyt työskentelyn, oikeus jäädä pysyvästi jäsenvaltion alueelle sen jälkeen, kun hän on työskennellyt siellä palkattuna työntekijänä, ja oikeus nauttia edelleen neuvoston asetuksen N:o 1612/68 mukaisesta oikeudesta yhdenvertaiseen kohteluun suhteessa kotimaisten työntekijöiden kohteluun. Nämä oikeudet on laajennettu koskemaan työntekijän perheenjäseniä, jotka asuvat työntekijän kanssa tämän saman jäsenvaltion alueella.
- 27 Edellytykset, joiden täyttyessä työntekijä saa oikeuden jäädä vastaanottavaan jäsenvaltioon, luetellaan tyhjentävästi asetuksen N:o 1251/70 2 artiklassa (ks. asia C-257/00, Givane ym., tuomio 9.1.2003, Kok. 2003, s. I-345, 29 kohta).
- 28 Sen tilanteen lisäksi, että työntekijä on noudattanut sekä palkkatyön että asumisen kestoja koskevia edellytyksiä, vastaanottavassa jäsenvaltiossa työskennelleellä työntekijällä on oikeus jäädä kyseiseen jäsenvaltioon kolmessa tapauksessa. Tämä oikeus on ensinnäkin silloin, jos työntekijä, joka silloin, kun hän päättää työskentelynsä, on saavuttanut kyseisessä jäsenvaltiossa säädetyn vanhuuseläkkeeseen oikeuttavan iän. Toiseksi tämä oikeus on silloin, kun työskentelyn lakkaaminen johtuu pysyvästä

työkyvyttömyydestä. Kolmanneksi tämä oikeus on silloin, jos työntekijä työskentelee palkkatyössä toisen jäsenvaltion alueella ja jatkaa samalla asumistaan ensimmäisen valtion alueella, jonne hän palaa säännönmukaisesti päivittäin tai vähintään kerran viikossa.

29 Kuten ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevasta päätöksestä ilmenee, pääasian kantajan tilanne ei vastaa mitään asetuksen N:o 1251/70 2 artiklassa säädettyistä tapauksista.

30 Tähän on lisättävä, että Förster on keskeyttänyt kaiken työskentelyn riidanalaisen ajanjakson ajaksi jatkaakseen opintojaan, ilman, että hän kuitenkaan olisi luopunut aikomuksestaan toimia työelämässä Alankomaissa, jossa hän asuu edelleen.

31 Försteriä ei näin ollen voida pitää asetuksen N:o 1251/70 1 artiklassa tarkoitettuna ”jäsenvaltion kansalais[ena], jo[ka on ollut] palkatussa työssä toisen jäsenvaltion alueella”.

32 Asetus N:o 1251/70 ei siis ole sovellettavissa nyt esillä olevaan asiaan.

33 Ensimmäiseen kysymykseen on näin ollen vastattava, että pääasian kantajan tilanteessa oleva opiskelija ei voi vedota asetuksen N:o 1251/70 7 artiklaan saadakseen opintorahaa.

Toinen, kolmas ja neljäs kysymys

- 34 Näillä kysymyksillä, joita on paikallaan tarkastella yhdessä, kansallinen tuomioistuin haluaa tietää, voiko, ja millä edellytyksillä, opiskelija, joka on jäsenvaltion kansalainen ja joka on siirtynyt toiseen jäsenvaltioon suorittaakseen siellä opintoja, vedota EY 12 artiklan ensimmäiseen kohtaan saadakseen opintorahaa. Kansallinen tuomioistuin kysyy myös, voidaanko sen, että toisten jäsenvaltioiden kansalaisiin sovelletaan viiden vuoden pituista edeltävää asumista koskevaa edellytystä, katsoa olevan sopusoinnussa EY 12 artiklan ensimmäisen kohdan kanssa, ja jos vastaus on myöntävä, onko yksittäistapauksissa otettava huomioon muita perusteita, jotka osoittavat huomattavaa integroitumista vastaanottavaan jäsenvaltioon.
- 35 EY 12 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan kaikki kansalaisuuteen perustuva syrjintä on kiellettyä EY:n perustamissopimuksen soveltamisalalla, sanotun kuitenkin rajoittamatta tämän sopimuksen erityismääräysten soveltamista.
- 36 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin kansalainen, joka asuu laillisesti vastaanottavan jäsenvaltion alueella, voi vedota EY 12 artiklaan kaikissa niissä tilanteissa, jotka kuuluvat yhteisön oikeuden asialliseen soveltamisalaan (asia C-85/96, Martínez Sala, tuomio 12.5.1998, Kok. 1998, s. I-2691, 63 kohta ja em. asia Bidar, tuomion 32 kohta).
- 37 Tällaisiin tilanteisiin kuuluvat erityisesti tapaukset, jotka koskevat perustamissopimuksessa taattujen perusvapauksien sekä EY 18 artiklassa myönnetyn, liikkumista ja oleskelua jäsenvaltioiden alueella koskevan vapauden käyttämistä (ks. asia C-148/02, Garcia Avello, tuomio 2.10.2003, Kok. 2003, s. I-11613, 24 kohta ja asia C-403/03, Schempp, tuomio 12.7.2005, Kok. 2005, s. I-6421, 18 kohta).

- 38 Yhteisöjen tuomioistuin on tältä osin jo todennut, että jäsenvaltion kansalainen, joka siirtyy toiseen jäsenvaltioon ja suorittaa siellä toisen asteen opintoja, käyttää EY 18 artiklassa taattua oikeutta vapaaseen liikkumiseen (ks. asia C-224/98, D'Hoop, tuomio 11.7.2002, Kok. 2002, s. I-6191, 29–34 kohta ja em. asia Bidar, tuomion 35 kohta).
- 39 Sosiaalihuoltoetuuksien osalta yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että unionin kansalainen, joka ei ole taloudellisesti aktiivinen, voi vedota EY 12 artiklan ensimmäiseen kohtaan, kun hän on laillisesti oleskellut vastaanottavassa jäsenvaltiossa tietyn ajanjakson (em. asia Bidar, tuomion 37 kohta).
- 40 Opiskelija, joka siirtyy toiseen jäsenvaltioon aloittaakseen siellä opintonsa tai jatkaakseen niitä siellä, voi saada EY 18 artiklaan ja direktiiviin 93/96 perustuvan oleskeluoikeuden, kun hän täyttää direktiivin 1 artiklassa säädetyt edellytykset, jotka koskevat riittävien varojen sekä sairausvakuutuksen olemassaoloa ja sitä, että hän on kirjoittautunut oppilaitokseen pääasiallisena tarkoituksenaan osallistua ammattikoulutukseen.
- 41 Laillisesti toisen jäsenvaltion alueella oleskelevan opiskelijan tilanne kuuluu näin ollen perustamissopimuksen soveltamisalaan EY 12 artiklan ensimmäisessä kohdassa tarkoitettulla tavalla arvioitaessa asiaa toimeentuloa varten myönnettävän opintorahan saamisen kannalta (ks. em. asia Bidar, tuomion 42 kohta).
- 42 On totta, että direktiivin 93/96 3 artiklan mukaan oleskeluluvan saaneelle opiskelijalle ei tällä direktiivillä anneta oikeutta vastaanottavan jäsenvaltion opintorahaan.

- 43 Tämä säännös ei kuitenkaan ole esteenä sille, että jäsenvaltion kansalainen, joka EY 18 artiklan ja kyseisen artiklan täytäntöön panemiseksi annettujen säännösten nojalla oleskelee laillisesti toisen jäsenvaltion alueella, jossa hänen aikomuksenaan on aloittaa opintonsa tai jatkaa niitä, vetoaa oleskelunsa aikana EY 12 artiklan ensimmäisessä kohdassa vahvistettuun perustavanlaatuisen yhdenvertaisen kohtelun periaatteeseen (ks. vastaavasti em. asia Bidar, tuomion 46 kohta).
- 44 Tältä osin sillä, että Förster on tullut Alankomaihin lähinnä opintoihin liittyvistä syistä, ei ole merkitystä.
- 45 Lisäksi 9.5.2005 vahvistettujen ohjesääntöjen mukaan opiskelija, jolla on unionin jonkin jäsenvaltion kansalaisuus, voi saada opintorahaa, jos hän ennen hakemuksen tekemistä on oleskellut laillisesti Alankomaissa keskeytyksettä vähintään viiden vuoden ajan. Koska tätä oleskelun kestoa koskevaa edellytystä ei sovelleta opiskelijoihin, joilla on Alankomaiden kansalaisuus, nousee esille kysymys siitä, mitä rajoituksia voidaan asettaa sellaisten opiskelijoiden, jotka ovat muiden jäsenvaltioiden kansalaisia, oikeudelle saada opintorahaa, jotta näistä rajoituksista mahdollisesti aiheutuvaa näiden viimeksi mainittujen opiskelijoiden erilaista kohtelua verrattuna kotimaisiin opiskelijoihin ei voitaisi pitää syrjivänä ja siten EY 12 artiklan ensimmäisessä kohdassa kiellettyinä.
- 46 Yhteisöjen tuomioistuin tarkasteli tätä kysymystä edellä mainitussa asiassa Bidar antamassaan tuomiossa.
- 47 Toisin kuin nyt esillä olevassa asiassa, edellä mainitussa asiassa Bidar oli kyse kansallisesta lainsäädännöstä, jossa asuinpaikkaa koskevan edellytyksen täyttämisen lisäksi edellytettiin muista jäsenvaltioista peräisin olevilta opiskelijoilta, jotka hakivat toimeentuloa varten myönnettävää tukea, että he olivat asettautuneet vastaanottavaan jäsenvaltioon. Koska kyseisen tuomion taustalla olevassa pääasiassa kyseessä olleella lainsäädännöllä evättiin toisen jäsenvaltion kansalaiselta kaikki mahdollisuudet saada

opiskelijana kyseiseen jäsenvaltioon asettautuneen henkilön asemaa, mainitulla lainsäädännöllä tehtiin tällaiselle kansalaiselle, riippumatta siitä, missä määrin hän oli tosiasiallisesti integroitunut vastaanottavan jäsenvaltion yhteiskuntaan, mahdolltomaksi kyseisen edellytyksen täyttäminen ja tämän seurauksena toimeentuloa varten myönnettävän tuen saaminen.

48 Edellä mainitussa asiassa Bidar annetussa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin totesi, että vaikka jäsenvaltioita onkin kehotettu osoittamaan sosiaalihuoltojärjestelmänsä organisoinnissa ja soveltamisessa tiettyä taloudellista solidaarisuutta muiden jäsenvaltioiden kansalaisia kohtaan, kaikilla jäsenvaltioilla on oikeus huolehtia siitä, että toisesta jäsenvaltiosta tuleville opiskelijoille toimeentuloa varten myönnettävien tukien myöntämisestä ei muodostu sellaista kohtuutonta kustannusta, jolla saattaisi olla vaikutuksia sen tuen kokonaismäärään, jota kyseinen jäsenvaltio voi myöntää (ks. em. asia Bidar, tuomion 56 kohta).

49 Yhteisöjen tuomioistuin on myös korostanut, että jäsenvaltiolla on oikeus myöntää opiskelijoille toimeentuloa varten myönnettävää tukea ainoastaan sellaisille opiskelijoille, jotka ovat osoittaneet integroituneensa kyseisen valtion yhteiskuntaan jossain määrin (em. asia Bidar, tuomion 57 kohta).

50 Näiden huomioiden perusteella yhteisöjen tuomioistuin on päätellyt, että jossain määrin tapahtunut integraatio voidaan katsoa osoitetuksi sillä seikalla, että kyseessä oleva opiskelija on oleskellut tietyn aikaa vastaanottavassa jäsenvaltiossa (em. asia Bidar, tuomion 59 kohta).

- 51 Erityisesti siltä osin, kuin kyse on siitä, onko viiden vuoden keskeytyksetöntä asumista koskeva, pääasiassa kyseessä olevassa kansallisessa lainsäädännössä asetetun kaltainen edellytys yhteensopiva yhteisön oikeuden kanssa, on paikallaan tutkia, voidaanko tällaista edellytystä pitää oikeutettuna sen perusteella, että vastaanottavan jäsenvaltion tavoitteena on varmistaa, että opiskelijat, jotka ovat muiden jäsenvaltioiden kansalaisia, ovat jossain määrin integroituneet sen alueeseen.
- 52 Nyt esillä olevassa tapauksessa tällaisella viiden vuoden keskeytyksetöntä asumista koskevalla edellytyksellä voidaan taata, että kyseisen toimeentuloa varten myönnettävän opintorahan hakija on integroitunut vastaanottavaan jäsenvaltioon.
- 53 Tällaisen edellytyksen oikeuttaminen yhteisön oikeuden kannalta edellyttää vielä, että kyseinen edellytys on oikeassa suhteessa kansallisella lainsäädännöllä lainmukaisesti tavoiteltuun päämäärään nähden. Sillä ei saada ylittää sitä, mikä on tarpeen tämän päämäärän saavuttamiseksi.
- 54 Viiden vuoden keskeytyksetöntä asumista koskevaa edellytystä ei voida pitää liian tiukkana, kun otetaan huomioon erityisesti ne vaatimukset, jotka on asetettu sille, missä määrin ulkomaisten opiskelijoiden on integroiduttava vastaanottavaan jäsenvaltioon.
- 55 Tältä osin on paikallaan palauttaa mieliin, että vaikka direktiivi 2004/38 ei ole sovellettavissa pääasian tosiseikkoihin, kyseisen direktiivin 24 artiklan 2 kohdassa säädetään muiden kuin työntekijöiden tai itsenäisten ammatinharjoittajien taikka sellaisten henkilöiden, joilla säilyy tällainen asema, ja heidän perheensä jäsenien osalta, että vastaanottavan jäsenvaltion ei tarvitse myöntää toimeentulotukea opintoja varten, ammattiin johtava koulutus mukaan luettuna, opintorahan tai -lainan muodossa

opiskelijoille, jotka eivät ole saaneet pysyvää oleskeluoikeutta, samalla kun sen 16 artiklan 1 kohdassa säädetään, että unionin kansalaisilla on oikeus pysyvään oleskeluun sen vastaanottavan jäsenvaltion alueella, jossa he ovat oleskelleet laillisesti yhtäjaksoisesti viisi vuotta.

- 56 Yhteisöjen tuomioistuin on myös esittänyt, että jotta asumista koskeva edellytys olisi oikeasuhteinen, kansallisten viranomaisten on sovellettava sitä selkeiden ja ennalta tiedossa olevien perusteiden mukaan (ks. asia C-138/02, Collins, tuomio 23.3.2004, Kok. 2004, s. I-2703, 72 kohta).
- 57 Koska asianomaiset henkilöt voivat 9.5.2005 vahvistetuissa ohjesäännöissä asetetun asumista koskevan edellytyksen perusteella tuntea oikeutensa ja velvollisuutensa ilman epäselvyyksiä, kyseinen edellytys on jo pelkällä olemassaolollaan omiaan takaamaan vahvasti oikeusvarmuuden ja avoimuuden myönnettäessä opiskelijoille opintorahaa.
- 58 Näin ollen on todettava, että pääasiassa kyseessä olevassa kansallisessa lainsäädännössä säädetyn kaltainen viiden vuoden asumista koskeva edellytys ei ylitä sitä, mikä on tarpeen tavoitteen saavuttamiseksi eli sen takaamiseksi, että muista jäsenvaltioista peräisin olevat opiskelijat ovat jossain määrin integroituneet vastaanottavaan jäsenvaltioon.
- 59 Tämä toteamus ei vaikuta jäsenvaltioiden oikeuteen myöntää halutessaan opintorahaa opiskelijoille, jotka ovat peräisin muista jäsenvaltioista ja jotka eivät täytä viiden vuoden pituista asumista koskevaa edellytystä.

- 60 Edellä esitetyn perusteella toiseen, kolmanteen ja neljänteen kysymykseen on vastattava, että opiskelija, joka on jäsenvaltion kansalainen ja joka on siirtynyt toiseen jäsenvaltioon suorittaakseen siellä opintoja, voi vedota EY 12 artiklan ensimmäiseen kohtaan saadakseen opintorahaa, kun hän on oleskellut tietyn ajan vastaanottavassa jäsenvaltiossa. EY 12 artiklan ensimmäinen kohta ei estä soveltamasta muiden jäsenvaltioiden kansalaisiin viiden vuoden pituista edeltävää asumista koskevaa edellytystä.

Viides kysymys

- 61 Tällä kysymyksellään Centrale Raad van Beroep tiedustelee, estääkö yhteisön oikeus ja erityisesti oikeusvarmuuden periaate soveltamasta takautuvasti asumista koskevaa edellytystä, josta asianomainen henkilö ei voinut olla tietoinen pääasian tosiseikkojen tapahtumahetkellä.
- 62 Tältä osin on palautettava mieliin, että 9.5.2005 vahvistetut ohjesäännöt tulivat voimaan, kun ne julkaistiin, ja niitä sovelletaan takautuvasti 15.3.2005 alkaen eli pääasian tosiseikkojen tapahtumisajankohdan jälkeisestä päivästä alkaen.
- 63 Kansallinen tuomioistuin katsoo kuitenkin, että 9.5.2005 vahvistetuilla ohjesäännöillä on merkitystä pääasian oikeusriidan ratkaisemiseksi, koska näistä ohjesäännöistä ilmenee, kuinka IB-Groep on päättänyt soveltaa edellä mainitussa asiassa Bidar annettua tuomiota, ja koska tämän tuomion vaikutuksia ei ole ajallisesti rajattu.

- 64 Kansallinen tuomioistuin esittää, että sen tätä seikkaa koskevat epäilyt johtuvat edellä mainitussa asiassa Collins annetussa tuomiossa omaksutusta ratkaisusta, sillä yhteisöjen tuomioistuin katsoi kyseisessä tuomiossa, että asumista koskevaa edellytystä voidaan soveltaa sosiaalituen hakijaan vain, jos hakija saattoi jo olla tietoinen tämän edellytyksen olemassaolosta viiteajanjakson aikana.
- 65 Kuten tämän tuomion 56 kohdasta ilmenee, yhteisöjen tuomioistuin nimittäin totesi edellä mainitussa asiassa Collins antamassaan tuomiossa, että jotta asumista koskeva edellytys olisi oikeasuhteinen, kansallisten viranomaisten on sovellettava sitä selkeiden ja ennalta tiedossa olevien perusteiden mukaan.
- 66 Kysymykseen vastaamiseksi on palautettava mieliin, että koska edellä mainitussa asiassa Bidar annetun tuomion vaikutuksia ei ole ajallisesti rajattu, kansalliset tuomioistuimet siis voivat ja niiden täytyy soveltaa EY 12 artiklan tulkintaa, sellaisena kuin se ilmenee kyseisestä tuomiosta, oikeussuhteisiin, jotka ovat syntyneet ja jotka on perustettu ennen kyseistä tuomiota, jos edellytykset tämän määräyksen soveltamista koskevan asian käsittelylle toimivaltaisissa tuomioistuimissa muuten täytyvät (ks. vastaavasti asia 61/79, Denkvit italiana, tuomio 27.3.1980, Kok. 1980, s. 1205, Kok. Ep. V, s. 149, 16 kohta ja em. asia Bidar, tuomion 66 kohta).
- 67 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan oikeusvarmuuden periaate, joka kuuluu yhteisön oikeuden yleisiin periaatteisiin, edellyttää muun muassa, että oikeussäännöt ovat selviä ja täsmällisiä ja että niiden seuraukset ovat ennakoitavissa varsinkin silloin, kun niillä voi yksityishenkilöiden ja yritysten kannalta olla epäedullisia seurauksia (ks. vastaavasti asia C-143/93, Van Es Douane Agenten, tuomio 13.2.1996, Kok. 1996, s. I-431, 27 kohta ja asia C-347/06, ASM Brescia, tuomio 17.7.2008, Kok. 2008, s. I-5641, 69 kohta).
- 68 Asiakirja-aineistosta ilmenee, että 9.5.2005 vahvistetuissa ohjesäännöissä asetettu asumista koskeva edellytys on otettu käyttöön, jotta varmistetaan siirtyminen edellä

mainitussa asiassa Bidar annetun tuomion ja direktiivin 2004/38 täytäntöönpanon välillä. Tällainen vaihtoehto näytetään valitun kyseisen direktiivin 24 artiklan 2 kohdan ja 16 artiklan vaatimusten täyttämiseksi.

- 69 Niinpä pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa sillä, että toisista jäsenvaltioista peräisin olevien opiskelijoiden oikeudelle saada opintorahaa asetetaan asumista koskeva edellytys, joka on tämän oikeuden perustekijä, ei ole kielteisiä seurauksia asianomaisille henkilöille.
- 70 Samoin on todettava, että koska 9.5.2005 vahvistetuista ohjesäännöistä koituu asianomaisille henkilöille merkittävämpiä oikeuksia kuin heillä oli aiemman kansallisen sääntelyn perusteella, edellä mainitussa asiassa Collins annetussa tuomiossa vahvistettua vaatimusta ei ole sovellettava nyt esillä olevassa tapauksessa.
- 71 Esitettyyn kysymykseen on näin ollen vastattava, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa yhteisön oikeus, erityisesti oikeusvarmuuden periaate, ei estä soveltamasta asumista koskevaa edellytystä, jonka nojalla muista jäsenvaltioista peräisin olevien opiskelijoiden oikeus saada opintorahaa riippuu sellaisten asumisajanjaksojen täyttymisestä, jotka edeltävät tämän edellytyksen käyttöönottoa.

Oikeudenkäyntikulut

- 72 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) **Pääasian kantajan tilanteessa oleva opiskelija ei voi vedota työntekijöiden oikeudesta jäädä jäsenvaltion alueelle työskennelyään siinä valtiossa 29.6.1970 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 1251/70 7 artiklaan saadakseen opintorahaa.**
- 2) **Opiskelija, joka on jäsenvaltion kansalainen ja joka on siirtynyt toiseen jäsenvaltioon suorittaakseen siellä opintoja, voi vedota EY 12 artiklan ensimmäiseen kohtaan saadakseen opintorahaa, kun hän on oleskellut tietyn ajan vastaanottavassa jäsenvaltiossa. EY 12 artiklan ensimmäinen kohta ei estä soveltamasta muiden jäsenvaltioiden kansalaisiin viiden vuoden pituista edeltävää asumista koskevaa edellytystä.**
- 3) **Pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa yhteisön oikeus, erityisesti oikeusvarmuuden periaate, ei estä soveltamasta asumista koskevaa edellytystä, jonka nojalla muista jäsenvaltioista peräisin olevien opiskelijoiden oikeus saada opintorahaa riippuu sellaisten asumisajanjaksojen täyttymisestä, jotka edeltävät tämän edellytyksen käyttöönottoa.**

Allekirjoitukset